

”Chockerande lite plats för lek”

När Stockholms stad bygger på Årstafältet beräknas samtliga förskolegårdar bli mindre än vad stadens egna riktlinjer anger att de bör vara. Det skriver Kerstin Bodström och Tor Edsjö.

Stockholms stad har en pågående planering som kommer att räcka för bostadsbyggandet i många årtionden framåt. Dessa planer måste omarbetas så att de lekvärdesriktlinjer som staden nyss antagit respekteras. Det gäller här hälsa och välbefinnande för många generationer barn.

Forskningsresultaten är entydiga. Barn i dag rör sig för lite, är ute för lite. Det är ett hot mot deras hälsa, välbefinnande och sociala utveckling. Barn behöver utrymme och en miljö som lockar till lek och rörelse. Stockholms stad presenterade därför i höstas rapporten ”Lekvärdesriktlinjer. Utformning av förskole- och skolgårdar.” Den beskriver hur förskole- och skolgårdar *bör* vara utformade. De ska vara rymliga och ha inslag av natur. Rapportens anvisningar har antagits av kommunfullmäktige. Alla partier har lovordat dem.

Parallellt med detta pågår på många håll i staden utbyggnad av bostadsområden med förskolor och skolor efter helt annan modell.

Ta exemplet Årstafältet. Det är Stockholms för närvarande största bostadsbyggnadsprojekt, nu beräknat för 17 000 invånare. Lekvärdesriktlinjerna poängterar betydelsen av gårdens storlek för möjligheten till rörelse och hänvisar till statliga Boverkets rekommendation på minst 3 000 kvadratmeter. På Årstafältet är alla förskolegårdar för små, någon så liten som endast 210 kvadratmeter. Även skolgårdarna är för små och tenderar göras allt mindre med

tiden, men dem lämnar vi just nu utanför diskussionen eftersom det är just förskolegårdar som stått i vårt fokus. Man har nyss reviderat planen för Årstafältet. Det innebär en långsammare utbyggnadstakt och andra anpassningar. I denna revidering syns emellertid ingen som helst effekt av de beslutade lekvärdesriktlinjerna.

Samtliga förskolegårdar på Årstafältet beräknas fortfarande bli för små. Flera av dem är chockerande små. De är vad som kallas *utsläppsgårdar* och duger inte till utevistelse, utan bara till att samla barnen. Majoriteten av förskolorna ligger i bostadshusens bottenvåningar. Deras snåla ute-ytor blir därmed del av trånga, mörka bostadsgårdar omgivna av höga hus. De saknar helt terräng och naturlig växtlighet. Många förskolor vill numera att barnen ska vara utomhusklädda när de anländer på morgonen. Då kan leken börja direkt ute på gården oavsett vid vilken morgontid barnen avlämnas. Till det duger inte utsläppsgårdar.

En av förskolorna är en friliggande så kallad megaförskola, en extra stor förskola med plats för cirka 300 barn. Den finns kvar i planen efter revideringen trots att kritiken sedan länge mot så stora förskolor har varit massiv från såväl personal och föräldrar som barnforskare. Även megaförskolan planeras få en helt otillräcklig gård.

Sedan projektstarten för Årstafältet 2010 har folkmängdsprognosen på fältet skrivits upp från 10 000 till 17 000 invånare. Den brist på uppmärksamhet och utrymme man ger barnen i projektet upprör. Mindre gårdar och mindre tillgänglig mark runt förskolorna är en trend i många aktuella bostadsprojekt i Stockholmsområdet, däribland Årstaberg, Slakthusområdet, Telefonplan, Örnberg och Marievik. Därtill tenderar husen runt gårdarna att bli allt högre. Barnen får häpnadsväckande snålt utrymme såväl i plantexterna som på sina bostadsgårdar och sist men inte minst på sina förskole- och skolgårdar där de förväntas vistas en stor del av sin uppväxttid. På Årstafältet gäller det tusentals barn.

Hur försvarar man detta? Jo, man kan från Årstafältets förskolor gå till parken. Det stämmer förvisso. Årstafältet *får* en stor park. Det är en stor tillgång. Besök i en park kan emellertid aldrig ersätta det utrymme runt förskolan som gör utomhusvistelsen enkel och självklar. Erfarenheten visar att det blir mindre tid ute och mindre flexibilitet när barnen tvingas lämna förskolegården. Det krävs planering och schemaläggning. Det fordras också en viss storlek på dagens aktuella personalstyrka, vilket är en skör länk. Barnen får sämre möjlighet att leka ofta och spontant utomhus. Utsläppsgårdar var en nödlösning i innerstaden. Här skapar man dem cyniskt på en nybyggnadsyta som ägs av staden. Årstafältets parkområde förväntas ju dessutom betjäna *alla* de 17 000 invånarna och beräknas bli ett besöksmål också för omgivande stadsdelars boende och förskolegrupper. Hur mycket fri lekplats på fältet får då förskolebarnen? Vi har inte sett någon sådan beräkning.

På 1950-talet och under de årtionden som följde säkrade man bra lägen och rymliga gårdar för barnens skolor och daghem redan i byggprocessens inledning. Detta ansågs så viktigt att det sedan fick styra planeringen. I planerna för Årstafältet förefaller barnens utrymmen motvilligt ha tryckts in som restpost. Förskolor har planplacerats i ett sent skede utan motivering för vare sig lägen eller små och torftiga gårdar.

Barnens behov framställs som ett särintresse som måste vägas mot andra. Färska uttalanden som detta – ”gör vi större förskolegårdar måste vi bygga större förskolor och lägga dem glesare” – visar att en omprioritering endast kan bli aktuell inom samhällsgruppen barn.

Är det här en unik Stockholmsfråga? Det vet vi med säkerhet att det inte är. Såväl alltför små förskolegårdar som för stora förskolor diskuteras på många håll i landet. Helt logiskt är det dock ett vanligare problem i storstäderna, såväl i deras kärnområden som i förortskommunerna. Vi har valt att illustrera frågan med ett aktuellt Stockholmsexempel.

Kunskapen om barnens behov av utevistelse och rörelse finns. Den är gedigen och entydig. Låt den få sin rättmätiga plats i planeringen!

Kerstin Bodström

kulturgeograf och medlem i Bums, Barns utemiljö i staden

Tor Edsjö

arkitekt och medlem i Bums, Barns utemiljö i staden

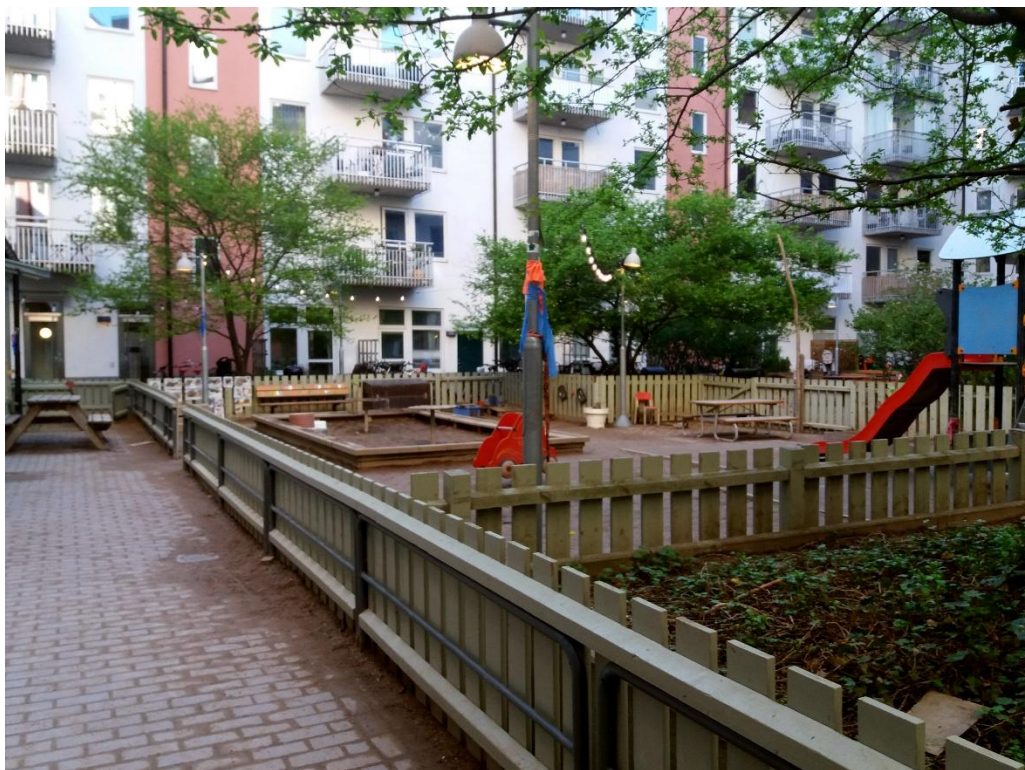
Bilder av tre förskolegårdar i Stockholmsområdet, med debattörernas kommentarer:

Förskolegården upptar nästen hela friytan i kvarteret. De boende rör sig i smala gångar till sina entréportar. Gården är otillräckligt stor för det antal barn som vistas på förskolan. Den är helt platt och hårdgjord. Den saknar skuggande träd och inslag av natur. Den är ibland för het, men för det mesta skuggad. Ett tjugosexvåningshus i kvarterets hörn gör det blåsigt alla dagar.
Foto: Annette Fahlsten

En mörk och torftig miljö för barnen. De boende blir störda, och har inte fått någon gård för sitt eget bruk. Foto: Annette Fahlsten

-
- Den här förskolegården är mer normal än föregående. Men rörelsemöjligheterna är små och störningen för de boende densamma. Foto: Annette Fahlsten